

Omwille van de ruimte is het talud op de afbeeldingen tweemaal steiler dan in werkelijkheid.

- ❶ *Traditionele oeverbeschoeiing met ruimte voor natuur. De hardhouten beschoeiing ligt onder water. Buiten de beschoeiing kan gebaggerd worden en kan men de groei van waterplanten beperken. Binnen de beschoeiing ligt in feite een natuurlijke oever met leefgebied voor vogels. Bij de aanleg kan de oever worden verstevigd met kokosmatten. Na verloop van tijd zijn de oeverplanten voldoende sterk om de grond vast te houden en zullen de matten vergaan. Tweejaarlijks baggeren en maaien voorkomt verlanding.*
- ❷ *Beschoeiing van rijshout. Deze bestaat uit een dubbele rij perkoenpalen met daartussen een vulling van bossen wilgentenen (het zogenaamde rijshout). Wanneer het rijshout periodiek wordt aangevuld (ten minste eens per vijf jaar), kan zo'n constructie langer dan veertig jaar mee.*
- ❸ *Breukstenenoever met 'dichte' nevengeul. De nevengeul is deels of volledig van het open water afgesloten. In dit 'stilstaande' water zal veel sediment bezinken waardoor een dichte begroeiing ontstaat. Veel soorten watervogels vinden er voedsel en broedgelegenheid. Tweejaarlijks volledig leeg baggeren voorkomt dat de geul totaal dichtgroeit en zijn natuurwaarde verliest.*
- ❹ *Breukstenenoever met 'open' nevengeul. De nevengeul heeft een directe verbinding met het open water, zodat er ruimte is voor waterbeweging. Dit voorkomt een al te dichte begroeiing, maar garandeert wel een rustig leefgebied voor waterdieren en een gunstig voedselgebied voor vogels. Tweejaarlijks een deel van de begroeiing maaien voorkomt dat de nevengeul dichtgroeit.*

Oeverbeschoeiing en natuurlijke alternatieven

Een oever beschermt het land tegen water. Dat was lange tijd de gangbare gedachte. Tegenwoordig zien we oevers ook als leefgebied voor planten en dieren. Binnen de bebouwde kom treffen we als oever meestal een kademuur aan of een beschoeiing van hardhout, soms zelfs een stalen damwand. Dit levert geen enkele meerwaarde op voor flora en fauna. Toch is het goed mogelijk beschoeiingen aan te leggen die ook ruimte bieden aan natuurlijke ontwikkeling. Er bestaan veel vogelvriendelijke alternatieven.

Functie en vogelsoorten

De beschoeiing voorkomt oeverafkalving door golfslag en stroming. Afhankelijk van de ruimte is er voor elke situatie een natuurlijke variant. Een oever met een natuurlijk karakter heeft bij voorkeur een hellingspercentage van 1:3 of vlakker.

Binnen de beschoeiing kan, waar de ruimte het toelaat, een natuurlijke oever of een nevengeul worden gerealiseerd. De nevengeul, met ondiep water, stroomt parallel aan de hoofdstroom. Dergelijke situaties komen ook bij natuurlijke rivierbeddingen voor. Behalve watervogels kunnen ook andere soortgroepen hiervan profiteren. Het ondiepe water in de nevengeul is warmer en mede daardoor geschikt leefgebied voor kleine dieren als juffers, libellen, jonge vissen en amfibieën. Zij vormen weer een belangrijke voedselbron voor veel watervogels. In de nevengeul kan een vegetatie ontstaan van riet en andere moerasplanten. Afhankelijk van de mate van oeverbegroeiing biedt zo'n nevengeul naast voedsel ook nestgelegenheid.

Kosten en onderhoud

De kosten voor aanleg variëren met het type oever. Net als bij traditionele oevers is regelmatige controle en daaruit voortkomend onderhoud nodig. De vegetatie houdt zichzelf in stand, onderhoudt zichzelf en blijft gewoon bestaan, mits deze verstandig wordt beheerd. Doorgaans is het waterbeheer in handen van het Waterschap en het beheer van de oever in handen van de terreinbeheerder (in het stedelijk gebied van de gemeente). Het is dus verstandig duidelijk vast te leggen waar de grens ligt. De beschoeiing vergt het gewone onderhoud. Het onderhoud van de begroeiing en de nevengeul bestaat uit baggeren en maaien. Baggeren vindt bij voorkeur niet vaker dan tweejaarlijks plaats. Het riet kan om het jaar vroeg in het voorjaar worden gemaaid, zodat de jonge rietplantjes kunnen uitlopen. Met gefaseerd maaien blijft bij elke maaibeurt een deel van het oude riet staan. Dit verhoogt de variatie en biedt vogels een kans die afhankelijk zijn van oud riet.

Materiaal en duurzaamheid

Hoe robuust een oever wordt geconstrueerd, hangt af van de mate van afkalving.

Brekstenen bijvoorbeeld zijn bestand tegen zware golfslag en bieden tevens ruimte voor planten en dieren. Het is het belangrijkste alternatief voor een kade of damwand. De natuurwaarde van een brekstenen oever wordt vergroot wanneer achter de oeverbescherming een nevengeul wordt aangelegd.

Overwegingen

- Kies het juiste type oever op basis van aanwezige ruimte, de werking van het water en het gewenste eindbeeld.

📍 *Oevers van het Amsterdam-Rijnkanaal. Aan de overzijde een traditionele stalen damwand. Op de voorgrond een robuuste natuurlijke oever van stenen met oeverbegroeiing. Hier broeden watervogels als meerkoet en wilde eend. Daarnaast is het een broed- en foerageergebied voor enkele karakteristieke soorten van struweel zoals grasmus en rietzanger, beide vogelsoorten van de Rode Lijst.*

📍 *Beschoeiing met ruimte voor natuurlijke oeverbegroeiing. De situatie in de winter (links) en in de zomer (rechts).*

- *Breukstenen vooroever bij IJburg. Op de kale zandgrond rechts wordt straks nieuwbouw gerealiseerd.*
- *Pas aangelegde natuurlijke oever. De beschoeiing is verwijderd en achter de oorspronkelijke oever is een nevengeul gegraven van één meter breed. Door de ingreep is de totale oeverlengte driemaal zo groot. Dankzij de snelle groei van moerasplanten is deze oever in het voorjaar al binnen enkele weken volledig begroeid.*
- *Weelderige oeverbegroeiing met orchideeën in een woonwijk. Bij de aanleg van deze wijk, in een oude polder, heeft men de oorspronkelijke waterlopen intact gelaten. De in de bodem opgeslagen zaden van de oorspronkelijke vegetatie zorgen nu voor een ongekend rijke flora.*

